

COVID-19 și riscul pentru lanțurile de aprovizionare cu alimente: Cum să reacționăm?

Maximo Torero Cullen¹

Economist Principal și Director General Adjunct
Departamentul Economie și Dezvoltare Socială

Organizația pentru Alimentație și Agricultură a Organizației Națiunilor Unite (FAO)

CE ȘTIM

Țările au stopat economia pentru a încetini răspândirea coronavirusului. Pentru moment, rafturile supermarketelor rămân pline. Dar o criză de pandemie îndelungată ar putea pune presiune pe lanțurile de aprovizionare cu alimente, care reprezintă o rețea de interacțiune complexă ce implică fermierii, materialele de producere agricole, fabricile de prelucrare, transportul maritim, comerțanții cu amănuntul și multe alte entități. Industria transportului maritim deja raportează încetiniri din cauza închiderii porturilor, iar obstacolele logistice ar putea perturba lanțurile de aprovizionare în săptămânile următoare.

Pentru a evita penuria/deficitul de alimente, este absolut necesar ca țările să mențină lanțurile de aprovizionare cu alimente în funcțiune. Spre deosebire de criza alimentară globală din 2007-2008, de data aceasta insuficiența nu este o problemă. Aprovizionarea cu produse de larg consum funcționează bine, iar produsele recoltate trebuie să fie transportate acolo unde acestea sunt cele mai necesare. Restricționarea comerțului nu este doar inutilă, aceasta ar aduce daune producătorilor și consumatorilor, ba chiar și ar crea panică pe piețe. Pentru mărfurile cu valoare înaltă care necesită brațe de muncă (în loc de mașini) pentru producere, țările trebuie să asigure un echilibru dintre necesitatea de a continua procesul de producere și necesitatea de a proteja muncitorii.

Pe măsură ce țările combat pandemia de coronavirus, acestea trebuie de asemenea să depună toate eforturile posibile pentru a menține angrenajele lanțurilor lor de aprovizionare în mișcare.

CE TREBUIE SĂ FACEM

În primul rând, sănătatea este prioritatea principală. Țările trebuie să intensifice testarea cât mai mult posibil și să pună în aplicare măsuri de izolare pentru a încetini răspândirea virusului. În al doilea rând, țările trebuie să satisfacă necesitățile celor mai vulnerabile persoane, deoarece măsurile îndreptate spre stoparea pandemiei paralyzează economia. În al treilea

¹ Detalii suplimentare privind bunele practici identificate pot fi găsite aici: <http://www.fao.org/2019-ncov/analysis/en/> Autorul aduce mulțumiri colaboratorilor Departamentului Economic al Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură, precum și tuturor colegilor agențiilor cu sediul la Roma pentru suportul acordat la identificarea bunelor practici.

rînd, țările trebuie să mențină fluxul aprovizionării cu alimente, prioritezînd starea de sănătate a muncitorilor din sector și randamentul acestora. Recomandările concrete includ următoarele.

1. Extinderea și îmbunătățirea programelor de asistență alimentară și protecție socială de urgență

Aceste măsuri asigură o soluție de rezervă în ajutorarea celor mai vulnerabile persoane pentru ca acestea din urmă să se conformeze cu regulamentele de izolare la domiciliu, dat fiind faptul că au nevoie de un venit zilnic pentru a supraviețui. Odată cu disponibilizările masive, familiile se luptă să pună hrană pe masă. Peste 160 de țări au implementat acțiunea de [închidere a școlilor la nivel național](#), cu impact asupra a 87 la sută din populația studioasă a lumii. Aceasta înseamnă anularea meselor oferite în școli, care deseori constituie unica sursă de alimentație pentru copiii din familiile vulnerabile. Furnizorii de mese școlare și prestatorii serviciilor de catering (alimentație) își pierd de asemenea veniturile lor.

Este necesar de acordat asistență de urgență cât mai timpuriu posibil pentru a stopa răspîndirea virusului și proteja familiile pe parcursul recuperării ulterioare. Băncile de alimente și grupurile comunitare susținute atât de guverne, cât și de organizații de caritate private similare trebuie să fie mobilizate pentru a livra sau expedia prin poștă produse alimentare, pe măsură ce familiile stau acasă. Mecanismul de livrare poate fi folosit pentru a acorda alte tipuri de asistență în natură, cum ar fi distribuirea kit-urilor de protecție persoanelor în etate sau celor cu afecțiuni cronice. Pe termen lung, țările trebuie să investească în îmbunătățirea pregătirii pentru situațiile de urgență de-a lungul tuturor lanțurilor de aprovizionare cu alimente pentru a aborda nu doar pericolele directe ale unei boli infecțioase, ci și prejudiciul indirect cauzat sănătății de alimentația proastă.

Pentru familiile vulnerabile, transferurile de numerar unice sau multiple la o etapă timpurie pot atenua impactul crizei la declanșarea acesteia. Transferurile de numerar pot ajuta familiilor să supraviețuiască o anumită perioadă până la îmbunătățirea circumstanțelor, mai ales din cauza apariției perturbărilor în acordarea serviciilor sociale. Sistemele de plăți mobile sunt ideale pentru a asigura livrarea rapidă și minimiza contactul uman pe tot parcursul schimburilor de numerar. Familiile vulnerabile au de asemenea nevoie de toleranța datorată dificultăților financiare la achitarea impozitelor și plăților ipotecare. Programele de protecție socială trebuie să fie extinse pentru a acorda asistență celor care anterior nu au avut acoperire și care astăzi sunt extrem de vulnerabili, inclusiv populației vârstnice. Drepturile complementare de compensare a pierderii venitului constituie un bun exemplu. Orice condiționalități asociate cu asistența trebuie să fie ridicate temporar.

Conform situației din 20 martie 2020, în total 45 de țări au introdus sau au extins programele lor sociale de tip "rețea de siguranță" ca răspuns la pandemie. Exemple:

- Italia oferă ajutor muncitorilor disponibilizați, instituind moratoriu asupra plăților ipotecare pentru persoanele individuale și companii și anulând datoriile ca parte a [pachetului de ajutor de 25 miliarde EUR denumit Vindecă Italia/Heal Italy](#). Programul include acordarea unei plăți unice de 600 EUR familiilor care au copii cu vârsta sub 12 ani.
- Statele Unite ale Americii oferă un [plan de stimulare economică în valoare de două trilioane USD](#). Acesta include o plată unică de 1 200 USD pentru majoritatea adulților și o plată suplimentară de 500 USD pentru fiecare copil, precum și acoperirea extinsă a

șomajului. Acest packet urmează un program de ajutorare în valoare de 100 miliarde USD care a inclus achitarea concediului platit de urgență pentru muncitori.

- Franța [acordă ajutor părinților](#) ca aceștia să stea acasă și să aibă grijă de copii și oferă concediu de boală persoanelor care se află în carantină autoimpusă.
- China, Hong Kongul, RAS și Singapore oferă [plăți universale unice](#) tuturor cetățenilor.
- Portugalia oferă 1 097 EUR pentru o perioadă de pînă la 12 luni [lucrătorilor independenți](#).
- China a accelerat plățile de asigurare pentru șomaj și a extins programele de asistență socială pentru a cuprinde familiile care ajung în sărăcie, totodată [suspendînd contribuțiile de asistență socială](#) pentru companii.
- Peru a [creat o obligațiune pentru a proteja](#) 3 milioane de familii vulnerabile și [achită în avans pensiile](#) cetățenilor în vîrstă, bazîndu-se pe programele existente, precum [Pensión 65](#). Programul acordă familiilor vulnerabile un drept complementar în plus la transferul național de numerar.

2. Susținerea fermierilor mici întru sporirea productivității acestora și comercializarea produselor alimentare pe care aceștia le produc, inclusiv prin canalele de comerț electronic/e-commerce

Restricțiile de circulație limitează accesul fermierilor la piețe pentru a procura materiale de producere și comercializa produsele lor. Producția în stare proaspătă se acumulează în exploatațile agricole, [generînd, ca rezultat, risipă alimentară](#). Acestea cauzează insuficiență de forță de muncă, deoarece muncitorii sezonieri migranți nu pot călători. Epidemia de Ebola din 2014 a perturbat lanțurile de piață agricolă din Africa de west din același motiv, conducînd la insuficiență de produse alimentare și la creșterea prețurilor. În prezent, Africa este în special vulnerabilă din cauza infestărilor lăcustei de deșert care deja amenință aprovizionarea continentului cu produse alimentare. În China, constrîngerile logistice și crizele forței de muncă au cauzat pierderi de legume proaspete, accesul liminat la furaje pentru animale și au micșorat capacitatea abatoarelor.

Țările trebuie să implementeze următoarele măsuri esențiale. În primul rînd, acestea trebuie să aducă centrele de colectare mai aproape de producătorii mici pentru a reduce necesitatea de mobilitate. Centrele de colectare trebuie să aibă o capacitate înaltă. Băncile alimentare pot juca un rol important dat fiind cunoștințele de care dispun, precum și mecanismele de coordonare orizontală și verticală cu asociațiile de fermieri implicate în aranjamente contractuale agricole. În al doilea rînd, dacă este fezabil, țările trebuie să creeze sisteme de recipise antrepozit pentru fermieri ca aceștia să folosească [recipisele pentru a primi plățile lor](#). În al treilea rînd, țările trebuie să accelereze dezvoltarea [comerțului electronic/e-commerce pentru exploatațile agricole mici](#).² În al patrulea rînd, exploatațile agricole mici trebuie să aibă acces la finanțare, astfel încît să poată continua activitatea lor de producere.

Un șir de țări introduc pachete de stimulare care nu includ stimulente clare pentru exploatațile agricole mici. Fermierii au nevoie de ajutoare în numerar și de programe sociale de tipul rețelelor de siguranță care pot crește productivitatea lor. Băncile trebuie să renunțe la

² Alibaba Group, JD.com, Meituan-Dianping și alte companii au schimbat comportamentul consumatorilor, trecînd shoppingul pe online, deseori prin intermediul unei aplicații super "super app." Conform situației anului 2019, penetrarea comerțului electronic al Chinei a atins 36,6 la sută din vânzările cu amănuntul, 71 la sută din consumatorii chinezi efectuînd tranzacții online preponderent prin aplicații smartphone. Aplicațiile smartphone alcătuiesc 80 la sută din tranzacțiile e-commerce.

comisioanele pentru împrumuturile acordate fermierilor și să extindă termenele de rambursare. O injecție de capital în sectorul agrar poate ajuta exploatațiilor agricole mici și mijlocii să-și continue activitățile. Îmbunătățirea capacității de depozitare poate contribui la reducerea pierderilor de producție vegetală în perioada de post-recoltare de-a lungul lanțului de aprovizionare. Orice constrângeri din calea comerțului intern, inclusiv barierele birocratice, trebuie să fie înlăturate pentru a conecta exploatațiile agricole mici la piețe.

Guvernele trebuie să satisfacă necesitățile de energie de bază ale micilor exploatații agricole și gospodăriilor casnice rurale. Pentru mulți copii din zonele rurale închiderea școlilor înseamnă de asemenea că aceștia nu au acces la alimentație sănătoasă. Pentru producători, aceasta se traduce în pierderea venitului. Autoritățile publice locale trebuie să examineze o alternativă la mesele școlare, cum ar fi livrarea hranei la domiciliu pentru a menține producătorii angajați și copiii alimentați. În timpul unei situații de urgență, guvernele pot procura produse alimentare de la exploatațiile agricole mici pentru a crea rezerve strategice de urgență, în special pentru produsele agricole neperisabile, pentru a stimula aprovizionarea cu alimente. Această modalitate poate fi folosită la implementarea programelor de tipul rețelelor de siguranță și la livrarea bucatelor chiar și atunci când școlile sunt închise.

Țările trebuie să întreprindă măsuri de siguranță pentru lucrătorii din sectorul agricol. Profesioniștii din domeniul sănătății pot asigura ca muncitorii să nu fie bolnavi. După posibilitate, lucrătorii trebuie să fie testați la coronavirus. Testarea la coronavirus realizată la domiciliu, atunci când astfel de teste vor deveni disponibile, ar putea ușura această sarcină. Guvernele trebuie să urgenteze eliberarea vizelor muncitorilor migranți pentru a preveni crizele de forță de muncă la întreprinderile agricole și la fabrici, chiar dacă acestea par contraintuitive. Magazinele trebuie să-și reducă orele de lucru, să asigure rotația personalului și să dubleze serviciile lor de livrare. Depozitele și fabricile de prelucrare trebuie să-și reorganizeze procesele pentru a permite muncitorilor să practice distanțarea socială. Profesioniștii din domeniul sănătății trebuie să măsoare temperatura angajaților și să se asigure că aceștia poartă măști, mănuși și echipamente de protecție.

Țările mai sărace pot solicita finanțare internațională pentru a susține exploatațiile lor agricole mici. Există mecanisme de finanțare, precum este [Programul Global pentru Agricultură și Securitate Alimentară/Global Agriculture and Food Security Program](#), care a fost creat ca urmare a crizei alimentare din 2007-2008 pentru acest scop.

Merită de notat acțiunile întreprinse de China și Italia pentru a proteja exploatațiile agricole mici și productivitatea agricolă a acestora. [China](#)

- Pe parcursul carantinei, China a adoptat politici denumite “Coș cu Legume” pentru a micșora impactul virusului asupra exploatațiilor agricole mici și menține deficitul de alimente la un nivel minimal. La sfârșitul anilor 1980, proiectul a [sporit accesul locuitorilor din zonele urbane la produse în stare proaspătă](#) prin extinderea gospodăriilor agricole producătoare de legume din suburbii și crearea rezervelor. Pe baza acestei scheme, fermierii și comercianții din nouă provincii au lucrat împreună pentru a furniza cereale, ulei, carne, legume, lapte, ouă și produse de acvacultură în provincia Hubei – epicentrul epidemiei.
- Unele autorități publice locale au unificat achizițiile, sacrificarea centralizată a animalelor și lanțul de depozitare frigorifică al cooperativelor din țară, precum și au subvenționat în totalitate costurile de depozitare.

- [Platformele de comerț electronic/e-commerce](#) facilitează comercializarea produselor acumulate pentru contribui la creșterea vânzărilor. Spre exemplu, compania chineză de comerț electronic Alibaba a creat un fond special pentru a ajuta fermierilor să găsească piețe pentru produsele agricole rămase necomercializate și dezvoltă un “canal verde” dedicat produselor agricole în stare proaspătă.
- Guvernul central de la Beijing a distribuit 20 milioane USD sub formă de [subvenții pentru procurarea mașinilor și utilajelor agricole](#) îndreptate spre revigorarea agriculturii. Guvernul acordă împrumuturi la o rată joasă a dobânzii și reduceri la chirie firmelor pentru a dezvolta tehnologii agricole high-tech, cum ar fi drone agricole și vehicule nemanevrate de om pentru a reduce contactul uman, menținând lanțurile de aprovizionare în mișcare.

Italia

Programul “Heal Italy” include câteva [măsuri de susținere a sectorului agricol](#), complementând politicile naționale existente care asigură accesul la servicii agricole, și care includ furnizarea materialului semincer și îngrășămintelor minerale.

Prin acest Program sunt alocate 100 milioane EUR pentru susținerea companiilor agricole și piscicole care au fost nevoite să suspende activitățile lor și alte 100 milioane EUR pentru finanțare. Aceasta permite fermierilor să primească plăți în avans din subvențiile Uniunii Europene pentru fermieri. Programul majorează bugetul UE cu 50 milioane EUR pentru distribuirea alimentelor celor săraci. Programul include transferul a 600 EUR lucrătorilor agricoli cu contracte de muncă pe termen scurt.

3. Menținerea lanțului valoric alimentar viu, concentrând atenția asupra blocajelor logistice cheie

Lanțul valoric alimentar poate fi împărțit pe scară largă în două grupuri: produse de larg consum (grâu, porumb, soia și semințe oleaginoase) și produse cu valoare înaltă (fructe, legume și produse piscicole). Produsele de larg consum necesită capital intensiv și problema deficitului de forță de muncă care rezultă din restricțiile de circulație asociate cu coronavirusul are un impact mai mic asupra producerii acestora. Însă logistica pentru distribuirea produselor este afectată, deoarece aceasta împiedică transportarea produselor alimentare în orașe, provincii, regiuni și țări.

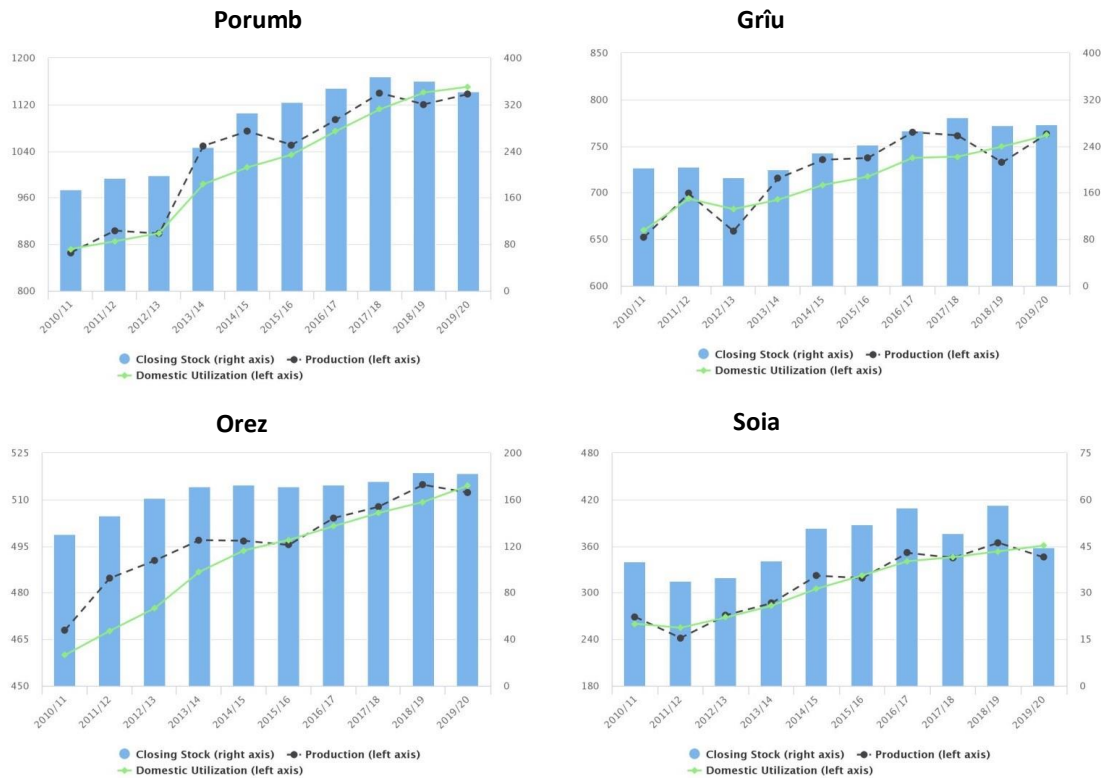
Produsele cu valoare înaltă, pe de altă parte, necesită multă forță de muncă pentru a le produce. Astfel, acestea sunt afectate în mod substanțial atunci când angajații se îmbolnăvesc sau când muncitorii locali sau migranți nu pot călători din cauza carantinei. Barierele logistice care perturbază lanțurile de aprovizionare cu alimente afectează și mai mult produsele cu valoare înaltă din cauza perisabilității acestora. Lanțul de aprovizionare cu produse de valoare înaltă include fabricile de prelucrare a produselor alimentare, care necesită de asemenea forță de muncă intensivă. Actualmente, majoritatea liniilor de sortare și ambalare nu corespund cerințelor de distanțare socială.

Există stocuri suficiente de produse de larg consum (a se vedea Figura 1). Perspectiva pentru recolta anului 2020 este favorabilă, asigurând disponibilitatea alimentelor. Însă în lanțurile de aprovizionare apar perturbări de natură logică. Spre exemplu, orașul-port [Rosario din partea centrală a Argentinei](#) este punctul major de export al cerealelor din țară, precum și o zonă

principală de producere a culturii de soia. Argentina este cel mai mare exportator de furaje din făină de soia pentru animale din lume. Recent, zeci de autorități municipale de lângă Rosario au blocat intrarea și ieșirea camioanelor cu cereale în și din orașele lor pentru a încetini răspândirea virusului. Mulți sfidează ordinul guvernului federal pentru a debloca drumurile lor, citând problemele de sănătate. Prin urmare, soia nu este transportată la fabricile de măcinare, afectând exporturile țării de făină din soia pentru animale. În mod similar, în Brazilia, un alt exportator cheie de produse de larg consum, sunt raportate blocaje logistice care pun lanțurile de aprovizionare cu alimente sub risc. La nivel internațional, dacă un port major precum Santos în Brazilia sau Rosario în Argentina se închide, aceasta ar însemna dezastru pentru comerțul global.

Pe scurt, țările exportatoare de produse de larg consum principale trebuie să depună toate eforturile posibile pentru a găsi soluții de minimizare a perturbărilor logistice, astfel încât produsele de larg consum principale să poată circula prin țări. De fapt, criza cauzată de COVID-19 constituie o oportunitate de a identifica blocajele și de a le aborda. Componentele logistice ale lanțului de aprovizionare trebuie să fie testate în mod corespunzător, acordându-li-se permise speciale pentru circulația mărfurilor. Personalul porturilor trebuie să fie considerat drept personal esențial, și trebuie să fie aplicate măsuri de sănătate și siguranță corespunzătoare, inclusiv testarea acestora, dotarea cu echipamente de protecție și practicarea distanțării sociale. Aceste măsuri vor aduce stabilitate piețelor internaționale. Este de responsabilitatea băncilor de dezvoltare multilaterală și donatorilor principali să susțină țările exportatoare de produse de larg consum pentru a pune în aplicare aceste măsuri.

FIGURA 1 | Stocurile globale de produse alimentare de larg consum

Sursa: [Sistemul Informational privind Piața Agricolă](#)

Lanțurile de aprovizionare cu produse de valoare înaltă sunt mai complexe, și țările trebuie să se miște rapid pentru a le identifica drept sector prioritar și asigura ca muncitorii migranți să poată avea acces la exploatațiile agricole și fabricile de prelucrare. Țările trebuie să găsească cele mai bune căi de asigurare a echilibrului dintre necesitatea de a menține producția în curs de desfășurare și necesitatea de a proteja lucrătorii.

4. Abordarea politicilor în domeniile comerțului și fiscal pentru a menține comerțul global deschis

Țările care depind de alimente importate sunt vulnerabile deoarece transporturile maritime încetinesc, iar monedele lor scad brusc față de dolar, reducând-și puterea lor de cumpărare. Este probabil ca prețurile la alimente să crească în majoritatea țărilor. Pe fondul ridicării blocajelor ar putea apărea șocuri bruște și extreme ale prețurilor la produsele alimentare. Ca urmare a carantinei impuse de guvern, China a înregistrat o creștere a prețurilor la produsele alimentare din cauza cumpărăturilor de panică. În Italia, a crescut cererea la făină și produse alimentare conservate, fapt care a condus la dificultăți în comercializarea producției în stare proaspătă.

Țările trebuie să analizeze imediat opțiunile de politică în domeniile comerțului și fiscal și impacturile probabile ale acestora pentru a crea un mediu favorabil pentru comerțul cu produse alimentare. În timpul crizei alimentare din 2007-2008, lipsa informației privind condițiile de piață (producție, stocuri, consum, comerț, prețuri) și intervențiile de politică necoordonate de țări a contribuit la perturbări și la majorarea bruscă a prețurilor la produsele alimentare. Astăzi, țările dispun de Sistemul Informațional privind Piața Agricolă (AMIS) care oferă informații cu privire la stocuri și la prețurile produselor principale de larg consum. Cooperarea dintre țări poate contribui la prevenirea politicilor de cerșător-vecin [beggar-thy-neighbor policies](#), care au fost adoptate pe parcursul anilor 2007-2008. Țările mari au majorat taxele de export și au adoptat restricții la export, înrăutățind și mai mult lucrurile pentru toți, nu doar pentru partenerii comerciali mai mici. Majorarea bruscă a prețurilor a împovărat în mod disproporțional persoanele sărace din toată lumea, afectând negativ dezvoltarea umană și productivitatea economică pe termen lung.

Este esențial ca comerțul global cu produse alimentare să rămână deschis pentru a menține piețele alimentare în funcțiune. Guvernele trebuie să elimine restricțiile existente la export, inclusiv interdicțiile la export. Există lecții învățate din criza alimentară din 2007-2008 privind modul în care guvernele trebuie să reacționeze. Dacă o țară va începe să facă acest lucru, toate celelalte vor urma, și aceasta ar fi o catastrofă pentru piețe. Trebuie să fie eliminate tarifele nocive la import și barierele comerciale netarifare. Tarifele mai scăzute la import facilitează importurile și, prin urmare, contribuie la abordarea imediată a îngrijorării privind aprovizionările reduse cu alimente și creșterea prețurilor la produsele alimentare. Țările trebuie de asemenea să reducă temporar taxa pe valoare adăugată (TVA) și alte taxe pentru a contribui la stabilizarea piețelor mondiale de produse alimentare.

5. Gestionarea ramificărilor macroeconomice

Activitățile din sectorul de producție și servicii al Chinei au înregistrat un declin dramatic din cauza pandemiei. Această perturbare a scăzut volumul de producere și a creat șocuri pe

partea de ofertă. China este cel mai mare producător de componente fabricate din lume, iar fabricile închise ale acesteia înseamnă dificultăți în găsirea componentelor pentru a produce totul, de la telefoane celulare până la automobile. Există șocuri și pe partea de cerere. Criza financiară globală din 2008 a demonstrat cum veniturile reduse și incertitudinea pot conduce la o recesiune.

Economia multor țări este deja în recesiune din cauza măsurilor întreprinse pentru stoparea răspândirii coronavirusului. Dar pandemia trebuie să fie pusă sub control înainte ca economia să se poată refăce. De fapt, țările trebuie să fie dispuse să suporte costuri economice mai mari pentru a minimiza impactul pandemiei și proteja viețile cetățenilor lor.

Pe măsură ce țările se luptă cu criza din domeniile sănătății și economic cu cheltuii publice agresive, acestea trebuie să mențină inflația la cote reduse, în special pentru a reduce riscul de inflație a prețurilor la produsele alimentare. Guvernele trebuie să evalueze impactul pachetelor lor de ușurare și stimulare asupra balanței de plăți și să se asigure că nu înregistrează deficite. În aceeași măsură, guvernele trebuie să asigure nivele adecvate ale rezervelor valutare. În cazul în care prețurile la produsele alimentare vor sări, guvernele trebuie să evalueze cu atenție măsurile lor fiscale atunci când vor reacționa.

Este probabil ca pandemia să creeze o povară mai mare pentru țările mai sărace și pentru țările care deja se confruntă cu criza alimentară. Acestea au nevoie de suport financiar internațional, astfel încât să poată importa produse alimentare suplimentare fără a se scufunda și mai mult în datorii.

Lumea a fost îngrozitor de nepregătită pentru pandemie. Dar, menținând în mișcare angrenajele lanțurilor de aprovizionare și explorând activ cooperarea internațională pentru a menține comerțul deschis, țările pot preveni criza de alimente și proteja populația cea mai vulnerabilă.